

Ari-Matti Sarén

Hayao Miyazaki (s. 5.1.1941 Tokiossa) on luonut pitkään ja menestyksekkään uran televisioanimaation parissa, mutta parhaiten hänet tunnetaan elokuvaohjaajana. Hänen viimeisin – ja hänen oman ilmoituksensa mukaan myös viimeinen – elokuvansa Mononoke Hime (Hirviöprinsessa) on nyt Japanin kaikkien aikojen menestyksellikkin elokuva ylitettyään lokakuun lopulla lipputulossa E.T:n. Eikä moinen menestys ole hänelle mitenkään uutta. Vuonna 1992 Punaisen sian näki Japanissa useampi ihminen kuin Terminator 2:n.

Eivätkä Miyazakin elokuvat ole tyystin tuntemattomia Suomessakaan: Näkymätön ystävä (Naapurini Totoro – Tonari no Totoro, 1988) ja Punainen sika (Porco Rosso – Kurenai no buta, 1992) näytettiin viime vuonna TV1:llä. Lisäksi Miyazakin ensimmäinen pitkä elokuva Lupin III – Cagliostro'n linna (Lupin III – Cagliostro no shiro, 1979) on nyt saatavissa videolla osana Castle Commucationin tervetullutta japanilaisen animaation julkaisusarjaa, tosin ikävä kyllä melko onnettomasti englanniksi jälkiäänitettynä.

Miyazaki ei kuitenkaan ole pelkäänyt elokuvaohjaaja. Hän piirtää myös sarjakuvia. Tämä yhdistelmähän ei ole Japanissa mitenkään ennenkuulumaton: esimerkiksi Katsuhiko Otomo ja Masamune Shirow ovat kokeilleet siipiään myös animaation ohjaajina. Muutenkin sarjakuva- ja animaatiotollisuus ovat niin naimisissa keskenään, että monilla tekijöillä on kokemusta molemmilta aloilta.

Miyazakin ensimmäinen sarjakuva oli vuosina 1969-70 julkaistu fantasiatarina Saba-

kuno tami (Aavikkoheimo). Lisäksi hän on tehnyt lyhyitä värisarjakuvia eräseen pienoismallilehteen yhteisnimellä Zassou Nooto, Hikoutei Jidai (Sekalaisia muistiinpanoja – Vesitasojen aika). Eräästä näistä hän sittemmin laajensi Punaisen sian tarinan elokuvaksi. Hänen päätyönsä sarjakuvan saralla on kuitenkin ehdottomasti 1982 Kaze no tani no Nausicaä (Tuulilaakson Nausicaä), yli tuhatsivuinen epos, jota esimerkiksi Comics Journal -lehden Stepan Chapman on kutsunut "maailman parhaaksi sarjakuvavaromaniiksi".

Nausicaä on eppinen, polveileva tarina tulevaisuudesta, jossa saasteiden ja sotien pilaamasta maailmasta on tullut jättiläishyönteisten hallitsema myrkyllinen sieniviidakko. Tarinan nimihenkilö Nausicaä on Tuulilaakson prinsessa. Tuulilaakso on oikea lintukoto, jossa ihmiset asu-

vat onnellisina mereltä tulevien puhtaiden tuulten suojaamana välittämättä muusta maailmasta ja puuttumatta muun maailman ongelmiin. Pejitein ja Torumekian kuningaskuntien välinen valtataistelu on kuitenkin levinnyt laajalle, eikä pieni Tuulilaaksokaan voi enää olla valitsematta puolia. Nuoresta iästään huolimatta Nausicaä on monessa mielessä sarjan aikuisin henkilö. Ulkopuolisena hän näkee suuremman kuvan kansallisen ja poliittisen kaunopuheen tuolla puolen.

Nausicaällä on myös suorastaan yli-

luonnollinen suhde luontoon ja eläimiin. Hän tuntee huolta jopa hirviömäisistä hyönteisistä ja myrkyviidakosta. Tarina saakin edetessään yhä selvemmän mystisen tason. Nausicaä on itse asiassa uusi messias – tällä kertaa ei tuomassa sovintoa ihmisen ja jumalten välille, vaan ihmisen ja luonnon välille. Toisaalta tarina onnistuu jollain ihmeen keinolla olemaan samanaikaisesti hyvin arkipäiväinen nuoren tytön kasvutarina. Ekologinen sanoma on Miyazakille hyvin tärkeä. Hän on palannut siihen yhä uudelleen ja uudelleen. Teema on hyvin keskeisenä esillä myös esimerkiksi Mononoke Hime:ssä.

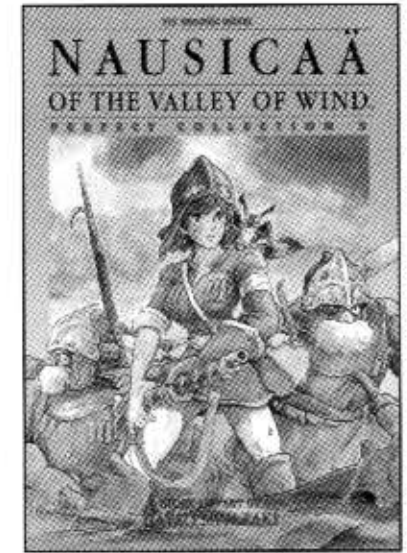
Miyazakin piirrosjälki on hänen elokuviaan nähneille selvästi tunnistettavissa. Hänen viivansa on elävää ja ilmaisuvoimaista. Sivujen sommittelu on hyvin epätavallista japanilaiselle sarjakuvulle. Yleensä japanilaiset sommittelevat sivunsa hyvin ilmeikkäiksi ja dynaamisiksi, nopeasti luettaviksi. Miyazakin sivut sen sijaan ovat ahtaita, hitaita – melkein klaustrofobisia. Varsinkin koelmakirjojen pienessä sivukoossa tunnelma on joskus liki ahdistava. Vaikutus korostuu kohtauksissa, jossa liki puolet sivun tilavuudesta on puhekuilien peitossa. Uskon, että sommittelu on kuitenkin tarkoituksellista: Miyazaki pakottaa pikaselailuun tottuneen japanilaislukijansa pysähtymään joka kuvaan, kuuntelemaan mitä hahmoilla on sanottavana, antamaan heille hetken elämästään.

Miyazaki ohjasi Nausicaästä myös elokuvan vuonna 1984 – mielestäni ehkä parhaimpansa. Vaikka elokuvan

tunnelma, kuvasto ja temaattikka on sama kuin sarjakuvan, tarina poikkeaa kuitenkin melkoisesti – itse asiassa elokuvan tapahtumat on käsitelty jo sarjakuvan ensimmäisessä neljännessä. Samoin elokuvasta puuttuvat monet erikoiset kulttuurit, joiden esittely on miltei teoksen parasta antia.

Nausicaä on julkaistu Yhdysvalloissa ensin lehtinä, sitten seitsemänä koelma-albumina. Näiden painokset ovat kuitenkin olleet jo pitkään loppuunmyytyjä, joten täyden sarjan kerääminen on ollut hankalaa. Onneksi sarja on julkaistu hiljattain uudelleen neljänä nitcenä nimellä Nausicaä of the Valley of the Wind – Perfect Collection. Sarjan käännös on erinomainen ja Miyazakin taide kärsii vain vähän siitä, että se on käännetty peilikuvaksi. (Japanisahan lukusuunta on oikealta vasemmalle ja lukusuunta vastaavasti meikäläisittäin "lopusta alkuun". Varsinkin amerikkalaiset kustantajat kääntävät yleensä sivut peilikuvaksi. Toisaalta esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa, joissa sarjakuvaa arvostetaan perinteisesti hiukan eri lailla löytyy myös alkuperäisessä sivujärjestyksessä julkaistua manga.)

On sääli, ettei Miyazaki ole tuntenut sarjakuvaa enemmän omaksi alakseen. Ehkäpä nyt, kun hän on sanonut lopullisesti hylkäävänsä elokuvat tuotantokulujen kasvun ja tuottajaportaan jäykkyyden takia, hän palaa takaisin sarjakuvan pariin. Sarjakuvassahan eivät ainakaan kustannukset nouse ilmaisun esteeksi. ○

Sarjakuvantekijä Hayao Miyazaki

